

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **A.**, proti žalovanej **U.**, **o zaplatenie 58 804,82 € s príslušenstvom**, vedenej na Okresnom súde Bratislava II pod sp.zn. 6 C 17/2010, o mimoriadnom dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 30. októbra 2009, sp.zn. 5 Co 340/2009 a uzneseniu Okresného súdu Bratislava II z 9. júna 2009, č.k. 32 Ro 2620/2008-34 takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 30. októbra 2009, sp.zn. 5 Co 340/2009 a uznesenie Okresného súdu Bratislava II z 9. júna 2009 č.k. 32 Ro 2620/2008-34, **z r u š u j e** a vec vracia súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Návrhom na vydanie platobného rozkazu sa žalobkyňa domáhala zaplatenia neuhradených faktúr za dodané lieky a zdravotnícke pomôcky v sume 1 771 554 Sk (58 804,82 €) s príslušenstvom.

Proti platobnému rozkazu z 11. novembra 2008 č.k. 32 Ro 2620/2008-25, ktorým Okresný súd Bratislava II uložil žalovanej povinnosť zaplatiť žalobkyni 1 771 554 Sk (58 804,82 €) s príslušenstvom, podala žalovaná odpor. Súd prvého stupňa uznesením zo 4. februára 2009 č.k. 32 Ro 2620/2008-28 uložil žalovanej povinnosť zaplatiť súdny

poplatok za podaný odpor vo výške 3 528,17 €. Žalovaná podala odvolanie proti tomuto uzneseniu a súčasne požiadala o oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 138 ods. 1 O.s.p.

Okresný súd Bratislava II uznesením z 9. júna 2009, č.k. 32 Ro 2620/2008-34, žalovanej oslobodenie od súdnych poplatkov nepriznal. V odôvodnení uznesenia uviedol, že žalovaná je právnickou osobou – štátnou príspevkovou organizáciou, ktorá okrem poskytovania zdravotnej starostlivosti vykonáva i podnikateľskú činnosť, za ktorú je treba považovať vykonávanie takých činností, pri ktorých podnikateľ podstupuje riziko, že jeho úsilie môže byť zavŕšené tak ziskom, ako i stratou. Stratové hospodárenie však podľa súdu nemôže viesť k prenášaní podnikateľského rizika na štát. Uviedol tiež, že toto konanie nie je vecne oslobodené od súdnych poplatkov podľa § 4 ods. 1 písm. c/ zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 71/1992 Zb.“), pretože konanie, v ktorom si distribútor liekov uplatňuje právo na zaplatenie ceny liekov dodaných zdravotníckym zariadeniam, nie je konaním vo veci poskytovania zdravotnej starostlivosti.

Krajský súd v Bratislave na odvolanie žalovanej uznesením z 30. októbra 2009 sp.zn. 7 Co 230/2009, uznesenie súdu prvého stupňa potvrdil. Odvolací súd skonštatoval správnosť záverov rozhodnutia súdu prvého stupňa spolu s jeho odôvodnením a dodal, že v predmetnej veci sa skutočne nejedná o vecné oslobodenie v zmysle § 4 ods. 1 písm. c/ zákona č. 71/1992 Zb. K oslobodeniu žalovanej od súdnych poplatkov v zmysle § 138 ods. 1 O.s.p. odvolací súd uviedol, že pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov neboli na strane žalovanej naplnené predpoklady na použitie tohto ustanovenia zákona.

Proti uzneseniam prvostupňového aj odvolacieho súdu podal na základe podnetu žalovanej s poukazom na ustanovenie § 243e ods. 1 v spojení s § 243f ods. 1 písm. b/, c/ O.s.p. mimoriadne dovolanie generálny prokurátor Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“), ktorý navrhol napadnuté rozhodnutia zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. Namietal, že uvedenými rozhodnutiami bol porušený zákon (konkrétne ustanovenie § 1, § 3, § 138 ods. 1 a § 157 ods. 2 O.s.p.), keď súdy vôbec nezisťovali predpoklady pre oslobodenie žalovanej od súdnych poplatkov podľa § 138 ods. 1 O.s.p. a z tohto dôvodu ani nemohli riadne preskúmať, či jej pomery oslobodenie od súdnych poplatkov odôvodňujú. Samotná skutočnosť, že žalovaná je zároveň podnikateľom, nie je totiž postačujúcim dôvodom na nepriznanie individuálneho oslobodenia

od súdnych poplatkov. Po podaní návrhu účastníka je súd vždy povinný zisťovať zákonné predpoklady pre oslobodenie, pričom u fyzických osôb sa zisťujú osobné, sociálne, majetkové, zárobkové a iné pomery, a u právnických osôb sa zisťujú majetkové pomery s prihliadnutím na výšku súdneho poplatku, čo však ani jeden zo súdov neurobil. Postup súdu, ktorý aplikuje ustanovenie zákona bez relevantných dôvodov v rozpore s konštantnou rozhodovacou praxou, je treba považovať za arbitrárny. Podľa názoru generálneho prokurátora súdy vec nesprávne právne posúdili (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p.), keď nezisťovali a ani nevyhodnotili splnenie či nespĺnenie predpokladov pre oslobodenie od súdnych poplatkov a konanie tak zaťažili inou vadou konania, ktorá má za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 243f ods. 1 písm. b/ O.s.p.), svoje rozhodnutia riadne neodôvodnili v zmysle § 157 ods. 2 O.s.p. a neuviedli, na základe čoho dospeli k takémuto právnomu názoru; rozhodnutia sú preto nepreskúmateľné a porušujú právo účastníka na spravodlivý súdny proces. Vzhľadom k uvedenému mal generálny prokurátor za to, že boli splnené podmienky na podanie mimoriadneho dovolania podľa § 243e ods. 1 O.s.p.

Žalobca ani žalovaná sa k podanému mimoriadnemu dovolaniu generálneho prokurátora nevyjadrili.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd rozhodujúci o mimoriadnom dovolaní (§ 10a ods. 3 O.s.p.), po zistení, že mimoriadne dovolanie podal včas generálny prokurátor Slovenskej republiky (§ 243g O.s.p.) na základe podnetu účastníka konania (§ 243e ods. 1 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243i ods. 2 O.s.p. v spojení s § 243a ods. 3 O.s.p.) preskúmal napadnuté rozhodnutia súdov nižších stupňov v rozsahu podľa § 243i ods. 2 v spojení s § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že mimoriadne dovolanie je dôvodné.

V zmysle § 243f ods. 1 O.s.p. mimoriadnym dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu za podmienok uvedených v § 243e, ak

a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237,

b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci,

c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci.

Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom mimoriadneho dovolania, ale i v mimoriadnom dovolaní uplatnenými dôvodmi (§ 242 ods. 1 O.s.p. v spojení s § 243i

ods. 2 O.s.p.). Obligatórne (§ 243i ods. 2 O.s.p. v spojení s § 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

Za dovolací dôvod v prejednávanej veci generálny prokurátor označil inú vadu, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 243 ods. 1 písm. b/ O.s.p.), spočívajúcu v neúplnom a nesprávnom zistení skutkového stavu a nesprávne právne posúdenie veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p.). Konkrétne namietal nevykonanie dokazovania na zistenie pomerov účastníka konania pre splnenie predpokladov na oslobodenie od súdnych poplatkov a tiež nedostatok odôvodnenia napadnutých uznesení, nespĺňajúcich náležitosti ustanovenia § 157 ods. 2 O.s.p.

Inou vadou konania, na ktorú musí dovolací súd prihliadať aj vtedy, ak nie je dovolaním namietaná, je procesná vada, ktorá na rozdiel od väd taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p. nezakladá zmätočnosť rozhodnutia. Jej dôsledkom je vecná nesprávnosť, ktorej základom je porušenie procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní. Dovolací súd sa vzhľadom na zákonnú povinnosť a tiež vzhľadom na obsah mimoriadneho dovolania zaoberal predovšetkým tým, či konanie bolo postihnuté vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 243f ods. 1 písm. b/ O.s.p.). Nakoľko z obsahu dôvodov mimoriadneho dovolania vyplýva, že súdy nevykonali dokazovanie v potrebnom rozsahu a vykonané dôkazy nesprávne vyhodnotili, dovolací súd pri zisťovaní existencie tejto inej vady konania vychádzal zo zákonných ustanovení upravujúcich vykonávanie dokazovania v konaní na súde.

Podľa § 138 ods. 1 O.s.p. na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva. Ak nerozhodne súd inak, vzťahuje sa oslobodenie na celé konanie a má i spätnú účinnosť; poplatky zaplatené pred rozhodnutím o oslobodení sa však nevracajú.

Ustanovenie § 138 ods. 1 O.s.p. upravuje tzv. individuálne oslobodenie od súdnych poplatkov, t.j. oslobodenie, ktoré na rozdiel od oslobodenia zákonného (vecného a osobného) upraveného zákonom č. 71/1992 Zb., súd môže i nemusí na návrh účastníka priznať. Na to, aby súd takéto oslobodenie priznal, musí byť splnených niekoľko zákonných podmienok.

Návrh na priznanie individuálneho oslobodenia od súdnych poplatkov podáva účastník konania, teda žalobca alebo žalovaný, pričom zákon z možnosti priznať oslobodenie podľa § 138 ods. 1 O.s.p. okrem fyzických osôb nevylučuje ani fyzické osoby – podnikateľov a právnické osoby. V zmysle ustálenej judikatúry totiž platí, že priznanie oslobodenia, ak sú pre to splnené predpoklady, nerobí rozdiel medzi fyzickými a právnickými osobami, preto za splnenia podmienok stanovených citovaným ustanovením, je možné priznať oslobodenie od súdnych poplatkov aj právnickým osobám (napr. uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 30. októbra 2009, sp.zn. 4 Obdo 36/2008, alebo uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 1. mája 2000, sp.zn. 4 Obo 37/2000).

Okrem spôsobilého subjektu, ktorý návrh na oslobodenie podáva, je podmienkou priznania individuálneho oslobodenia od súdnych poplatkov i skutočnosť, že oslobodenie odôvodňujú pomery účastníka. Obsah pojmu „pomery účastníka“ zákon síce nešpecifikuje, no z podstaty oslobodenia jednoznačne vyplýva, že ide predovšetkým o pomery majetkové, pričom u fyzických osôb sa posudzujú zároveň pomery osobné, zárobkové, rodinné, sociálne a zdravotné. Majetkové pomery právnických osôb, resp. fyzických osôb - podnikateľov, sa preukazujú najmä výkazom o príjmoch a výdavkoch, výkazom o majetku a záväzkoch, potvrdením o podaní daňového priznania (prípadne samotným daňovým priznaním), výpismi z podnikateľských účtov a inými relevantnými dokladmi. V procese skúmania majetkových a iných pomerov účastníka je potom potrebné, aby súd skúmal predovšetkým tie okolnosti, ktoré nie sú len prechodnej povahy, pričom tieto okolnosti musia byť natoľko závažné, že poplatník objektívne nemôže splniť svoju poplatkovú povinnosť alebo že jej splnenie od neho nemožno spravodlivo požadovať.

Poslednou zákonnou požiadavkou pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov je, že zo strany žiadateľa nesmie ísť o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva. O svojvôli pri uplatňovaní či bránení práva možno hovoriť v súvislosti so zneužitím práva účastníkom, o zrejme bezúspešné uplatňovanie či bránenie práva pôjde vtedy, ak už zo skutkových tvrdení žiadateľa možno bez dokazovania dospieť k nepochybnému záveru o tom, že jeho návrhu nemožno vyhovieť.

Okrem uvedeného súd pri posudzovaní dôvodnosti žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov berie na zreteľ aj individuálne okolnosti daného prípadu, vrátane výšky súdneho

poplatku a povahy spoplatňovaného úkonu. Súd uvedené skutočnosti posudzuje komplexne, všetky vo vzájomnej súvislosti a vzhľadom k tomu, že nepriznaním oslobodenia od súdnych poplatkov by sa účastníkovi mohol sťažiť, prípadne úplne odňať prístup k súdu, resp. k uplatneniu práva na súdnu ochranu, záver súdu o priznaní či nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov musí byť dostatočne odôvodnený a podložený relevantnými dôkazmi. Až vtedy, ak by žiadateľ nepreukázal existenciu pomerov, so zreteľom na ktoré by nebolo možné individuálne oslobodenie od súdnych poplatkov priznať, by súd mohol návrh na oslobodenie zamietnuť, resp. oslobodenie účastníkovi nepriznať.

Z obsahu spisového materiálu dovolací súd zistil, že tak súd prvého stupňa, ako ani odvolací súd, vôbec neskúmali majetkové pomery žalovanej za účelom zistenia, či boli splnené podmienky pre priznanie individuálneho oslobodenia od súdnych poplatkov. Súd prvého stupňa rozhodol o jeho nepriznaní len s poukazom na to, že žiadateľ je i podnikateľom, z čoho by malo vyplývať, že má možnosť produkovať zisk, a pokiaľ ho neprodukuje, nemožno tým zaťažovať štát. Odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia obmedzil len na konštatovanie vecnej správnosti prvostupňového rozhodnutia. Rovnako sa sudy nezaoberali ďalšou podmienkou pre oslobodenie, a to, či ide o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva žalovanou. Takýto postup súdu je treba považovať za postup v rozpore s ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku a tiež s príslušnou judikatúrou, nakoľko i z doterajšej rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vyplýva, že majetkové pomery účastníka v rámci podaného návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 138 ods. 1 O.s.p. je potrebné skúmať za každých okolností, a to bez ohľadu na skutočnosť, či je podnikateľom alebo fyzickou osobou .

Právo na spravodlivý súdny proces je základným právom účastníka súdneho konania a je garantované tak Ústavou Slovenskej republiky (čl. 46 a nasl.), Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 6 ods. 1), ako i zákonmi Slovenskej republiky. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. Ruiz Torija c/a Španielsko z 9. decembra 1994), Komisie (napr. stanovisko vo veci E.R.T. c/a Španielsko z roku 1993, sťažnosť č. 18390/91) i Ústavného súdu Slovenskej republiky (nález z 12. mája 2004, sp.zn. I. ÚS 226/2003) sa za porušenie práva na spravodlivé súdne konanie považuje i nedostatok riadneho a vyčerpávajúceho odôvodnenia súdneho rozhodnutia.

Základné požiadavky na riadne odôvodnenie rozsudku v našom právnom poriadku určuje ustanovenie § 157 ods. 2 O.s.p., podľa ktorého v odôvodnení rozsudku súd uvedie, čoho sa navrhovateľ (žalobca) domáhal a z akých dôvodov, ako sa vo veci vyjadril odporca (žalovaný), prípadne iný účastník konania, stručne, jasne a výstižne vysvetlí, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil, prečo nevykonal ďalšie navrhnuté dôkazy a ako vec právne posúdil. Súd dbá na to, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé. Citované ustanovenia platia i o uznesení (§ 167 ods. 2 O.s.p.) s výnimkami podľa § 169 ods. 2 a 3 O.s.p.

Generálnym prokurátorom napadnuté rozhodnutia súdov nižších stupňov neobsahujú náležitosti odôvodnenia ustanovené v § 157 ods. 2 O.s.p. Súd prvého stupňa nesplnenie podmienok pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov u žalovanej skonštatoval bez toho, aby akýmkoľvek spôsobom zhrnul dôkaznú situáciu prípadu, t.j. neuviedol, z akých dôkazov vychádzal, ktoré dôkazy vykonal a ktoré nie, a prečo a akými úvahami sa správal pri ich hodnotení, pričom už v náleze zo 16. septembra 2003, sp.zn. III. ÚS 119/2003 Ústavný súd Slovenskej republiky skonštatoval, že rozhodnutie všeobecného súdu musí obsahovať dostatočné dôvody, na ktorých je založené. Súd prvého stupňa v tomto prípade síce uviedol, akými úvahami sa riadil (žiadateľ o oslobodenie je podnikateľským subjektom, ktorý produkuje zisk), no vzhľadom k tomu, že v danej veci neboli vykonané žiadne dôkazy na zistenie a preukázanie toho, či sú dané dôvody pre oslobodenie žalovanej od súdnych poplatkov (nielen dopytom na príslušné inštitúcie, ale ani výzvou adresovanou žalovanej na preukázanie jej tvrdení, že spĺňa podmienky pre oslobodenie), je odôvodnenie uznesenia nepresvedčivé, nespravodlivé a v konečnom dôsledku arbitrárne, pretože nebolo zdôvodnené zo všetkých zákonných hľadísk, ktoré v danej veci prichádzali do úvahy (nálež Ústavného súdu Slovenskej republiky z 28. februára 2006, sp.zn. I. ÚS 154/2005). Takéto arbitrárne rozhodnutie súdu porušuje právo účastníka na spravodlivý súdny proces a v konečnom dôsledku mu odníma možnosť konať pred súdom (čo zakladá vadu konania podľa § 243f ods. 1 písm. a/ O.s.p. v spojení s § 237 písm. f/ O.s.p.), pretože mu upiera možnosť náležite skutkovo a právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu v rámci opravných prostriedkov. Keďže ustanovenie § 157 ods. 2 O.s.p. platí primerane i pre konanie na odvolacom súde (§ 211 ods. 2 O.s.p.), treba rovnako dôsledne trvať na požiadavke úplnosti, výstižnosti a presvedčivosti odôvodnenia aj pre rozhodnutie odvolacieho súdu, ktoré sa v tomto prípade obmedzilo len na konštatovanie správnosti dôvodov uvedených súdom prvého stupňa.

Pokiaľ ide o dovolací dôvod spočívajúci v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p.) namietaný generálnym prokurátorom, tento dovolací súd nepovažuje za daný.

Právnym posúdením veci je činnosť súdu, pri ktorej súd zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je potom chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav, ku ktorej dochádza vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce použil správny právny predpis, ale jeho obsah nesprávne interpretoval, alebo ak tento predpis správne interpretoval, no na zistený skutkový stav ho nesprávne aplikoval a zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery. O žiaden z uvedených prípadov sa však v prejednávanej veci nejedná. Súd v danom prípade použili správne ustanovenie právneho predpisu, ktoré i správne interpretovali a následne ho i aplikovali. Skutočnosť, že potom nezisťovali ani nevyhodnotili splnenie predpokladov pre individuálne oslobodenie, nezakladá dovolací dôvod podľa uvedeného ustanovenia.

Najvyšší súd Slovenskej republiky už v obdobných veciach rozhodoval (pozri napr. uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 29. marca 2011 sp.zn. 4 MCdo 11/2011) a svoje právny záver nemal dôvod zmeniť ani v predmetnej veci.

Generálny prokurátor Slovenskej republiky preto dôvodne podal mimoriadne dovolanie podľa § 243e ods. 1 O.s.p. v spojení s § 243f ods. 1 písm. a/ v spojení s § 237 písm. f/ a b/ O.s.p., keďže to vyžadovala ochrana práv a zákonom chránených záujmov účastníka konania a túto ochranu nebolo možné dosiahnuť inými právnymi prostriedkami.

Najvyšší súd Slovenskej republiky preto uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 30. októbra 2009, sp.zn. 5 Co 340/2009 a uznesenie Okresného súdu Bratislava II z 9. júna 2009, č.k. 32 Ro 2620/2008-34 zrušil a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie (§ 243b ods. 3 O.s.p. v spojení s § 243i ods. 2 O.s.p.) s tým, že právny názor ním vyslovený je pre okresný súd záväzný.

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 19. júla 2011

JUDr. Soňa Mesiarkinová, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Dagmar Falbová